

Oponentský posudek disertační práce

Studentka DSP: Mgr. Magdalena Hanková

Název práce: *Sociální a emocionální potřeby individuálně integrovaných žáků s tělesným postižením v prostředí střední školy*

Školitel: doc. Mgr. Soňa Vávrová, Ph.D.

Pracoviště: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, Fakulta humanitních studií

Oponent: prof. PhDr. Marie Vítková, CSc.

Pracoviště: Katedra speciální a inkluzivní pedagogiky, Pedagogická fakulta MU, Brno

V disertační práci řeší autorka **Mgr. Magdalena Hanková** aktuální téma týkající se sociálních a emocionálních potřeb individuálně integrovaných žáků s tělesným postižením v procesu střední školy. V souvislosti se zkoumanou problematikou provedla autorka výzkumné šetření, které obsahovalo fázi kvalitativního šetření.

Hlavním cílem disertační práce a realizovaného výzkumného projektu bylo zjistit, jak absolventi s vrozeným tělesným postižením (dětskou mozkovou obrnou anebo spinální svalovou atrofií) vnímají naplňování svých sociálních a emocionálních potřeb v prostředí střední školy. V průběhu zpracování výzkumného šetření byl stanovený cíl splněn.

Disertační práce je zpracovaná jako teoreticko-metodologická studie s empirickým šetřením. Teoretická část disertační práce má charakter monografické procedury. Jedná se o teoretický výzkum vypracovaný za pomoci techniky analýzy odborné literatury české a zahraniční, zejména anglické, analýzy legislativních dokumentů a četných internetových zdrojů ze všech studovaných oblastí. Fundovaným zpracováním teoretické části disertační práce si autorka připravila dobrá teoretická východiska pro zpracování výzkumu disertační práce.

Disertační práce je členěná na část teoretickou a část empirickou. Teoretická část má tři kapitoly s členěním na další subkapitoly, empirická část má rovněž tři kapitoly, členěné do subkapitol. V první kapitole autorka uvádí teoretická východiska, ve kterých charakterizuje jedince s tělesným postižením a období pozdní adolescence. Ze somatopedických aspektů vrozeného tělesného postižení si vybrala ke zpracování dětskou mozkovou obrnu (v současné době uváděnou jako mozkovou obrnu) a spinální svalovou atrofií. Pozornost věnuje psychosociálním aspektům vrozeného tělesného postižení v období pozdní adolescence se

zaměřením na emoční prožívání svého postižení a na ev. možnost působit jako stresor. V poslední subkapitole jsou rozebírána specifika učení u vybraného okruhu středoškoláků s tělesným postižením.

Ve druhé kapitole jsou podrobně analyzovány interpersonální vztahy žáků s tělesným postižením v prostředí střední školy a otázky socializace žáků. Pozornost je věnována roli školy v procesu sekundární socializace žáka s tělesným postižením.

Obsah třetí kapitoly je zaměřený na rozbor sociálních a emocionálních potřeb žáků s tělesným postižením. Je uveden výčet činitelů individuální integrace (inkluze) v prostředí střední školy, ke kterým autorka zařazuje: žáka se speciálními vzdělávacími potřebami, učitele v prostředí inkluzivní třídy, ve kterém se vzdělává žák se SVP, intaktní spolužáky, ředitele školy, rodiče žáka a podpůrná opatření poskytovaná žákovi se SVP. V závěru kapitoly jsou rozebírány sociálně-psychické aspekty školské integrace (inkluze) a sociální a emocionální potřeby žáka s tělesným postižením v prostředí střední školy, což je hlavní téma disertační práce.

Kapitoly teoretické části disertační práce jsou zpracovány věcně správně, citace je v normě, oceňuji velké množství citací v anglickém jazyce, jednotlivé subkapitoly na sebe logicky navazují a poskytují autorce dobrá teoretická východiska pro zpracování výzkumného projektu disertační práce.

Empirická část disertační práce je obsažena ve třech kapitolách, ve kterých je prezentován výzkum sociálních a emocionálních potřeb středoškoláků s tělesným postižením v inkluzivním prostředí školy, podrobně je zpracována situační analýza naplňování sociálních a emocionálních potřeb uvedené skupiny žáků a diskuze výzkumných zjištění a doporučení pro praxi.

Výzkum probíhal ve třech fázích: v rámci první přípravné fáze byly formulovány základní metodologické otázky, byl vytvořen předběžný plán výzkumu s akcentem na harmonogram sběru dat. Při formulaci výzkumného problému autorka vycházela ze sociálních a emocionálních potřeb žáků s tělesným postižením v inkluzivním prostředí střední školy. Byla podrobně popsána provázanost vybraných pojmů, s kterými autorka pracovala (s. 121). Hlavní cíl výzkumného projektu je uveden výše, z něho jsou odvozeny dílčí cíle, jejichž prostřednictvím je pozornost zaměřená na zjištění, které sociální a emocionální potřeby považují absolventi s vrozeným tělesným postižením za důležité, a na analýzu determinace identifikovatelných potřeb u sledovaného okruhu participantů. Dále bylo sledováno jejich

vnímání mezilidských vztahů, kooperace a komunikace s dalšími aktéry edukace. Na základě stanovených výzkumných cílů byla stanovena výzkumná otázka: jak absolventi s vrozeným tělesným postižením vnímají naplňování svých sociálních a emocionálních potřeb v prostředí střední školy, ze které vychází pět dílčích výzkumných otázek: které sociální a emocionální potřeby považují participanté za důležité, které elementy dle jejich názoru determinují vznik identifikovaných sociálních a emocionálních potřeb, jak vnímají mezilidské vztahy utvářené v prostředí střední školy a jak vnímají kooperaci a komunikaci s ostatními aktéry edukace a jak zpětně vnímají absolventi střední školy s tělesným postižením své postavení v třídním kolektivu.

Druhá realizační fáze obsahuje sběr dat, který probíhal ve třech vlnách. Ke sběru dat bylo využito polostrukturované interview, což odpovídá metodologickému pojetí výzkumu. Jako sekundární metoda byla zvolena analýza písemných dokumentů. Výzkumný soubor tvořilo deset absolventů střední školy s vrozeným tělesným postižením, buď s mozkovou obrnou, nebo se spinální svalovou atrofií. Většinou v té době se již jednalo o studenty vysoké školy.

Třetí závěrečná fáze byla zaměřena na zpracování výzkumného materiálu, který byl podroben hloubkové analýze, z kterého byly vyvozeny adekvátní závěry výzkumu. Pro zpracování empirických dat získaných pomocí polostrukturovaných rozhovorů byla zvolena situační analýza, která vychází z pozitivistické zakotvené teorie, avšak v návaznosti na inovativní analytické přístupy je řazena k její druhé generaci. Získaná data autorka zpracovala tak, aby identifikovala všechny klíčové elementy související se situací naplňování sociálních a emocionálních potřeb žáků s vrozeným tělesným postižením v průběhu docházky na běžnou střední školu. Pomocí těchto elementů byla vytvořena neuspořádaná mapa, po jejich utřídění do klíčových kategorií vznikla strukturovaná mapa. Oceňuji podrobné zpracování získaných dat z rozhovorů s participanty, jejich interpretaci a vyvozené závěry.

Použité metody a techniky považuji vzhledem ke stanovenému cíli výzkumu disertační práce za adekvátní. Výzkum má explorativní charakter a jeho základ spočívá v kvalitativně orientované metodologii. Těžiště a vědecký přínos disertační práce je především v její empirické části.

Po stránce jazykové a grafické odpovídá disertační práce požadavkům stanoveným na tento typ prací. Počet stran je 313 textu, publikační aktivity autora, odborný životopis autora,

projektové aktivity a přílohy (vydáno knižně), počet titulů literatury je 727 ze všech studovaných oborů včetně titulů zahraničních, zejména anglických a elektronických zdrojů.

Otázky k obhajobě:

1. Vaše zpracovávané téma v rámci disertační práce se týká inkluze žáků s tělesným postižením do prostředí střední školy. Zajímala jste se i o situaci inkluze těchto žáků na základní škole? Tam začínala inkluze dříve, takže i učitelé mají více zkušeností s inkluzivním vzděláváním žáků. To stejné se týká i odborné literatury.
2. Zaujal mně termín, který používáte při výzkumném šetření, tzv. neangažovaný učitel ve vztahu k žákům v inkluzi. Můžete ho blíže vysvětlit, a to i v genezi, když učitel pracoval s žáky se speciálními vzdělávacími potřebami, nebo konkrétně s tělesným postižením delší dobu.

Závěry

Předložená disertační práce **Mgr. Magdaleny Hankové** je významným příspěvkem k řešení problematiky vzdělávání žáků s tělesným postižením s originálním přínosem v empirické části disertační práce

V rámci zpracování disertační práce autorka jednoznačně prokázala velmi dobré odborné znalosti, schopnost práce s odbornou literaturou českou i zahraniční, zejména anglickou a samostatnou tvůrčí práci při výzkumné činnosti v daném oboru.

Po stránce jazykové a formální odpovídá disertační práce požadavkům stanoveným na tento typ prací a splňuje podmínky stanovené vysokoškolským zákonem. Proto doporučuji přiznat **Mgr. Magdaleně Hankové** na základě úspěšné obhajoby vědecký titul Ph.D.

prof. PhDr. Marie Vítková, CSc.

V Brně 23. března 2018